

Prikkebeen

De Zeeuwse

nr 1/2015 vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland

Colofon

De Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland is een zelfstandige natuurvereniging die zich inzet voor behoud en herstel van de vlinder- en libellenfauna in Zeeland. Dit gebeurt door onderzoek, voorlichting en educatie. De Zeeuwse Prikkebeen is het verenigingsblad dat 3 keer per jaar verschijnt.
Website: <http://www.vlinlibzeeland.nl>

Bestuur:

Voorzitter: Vacant

Secretaris: Vacant

tijdelijk postadres: Walraven van Hallstraat 18,
4333 CM Middelburg

e-mailadres: secretaris@vlinlibzeeland.nl

Penningmeester:

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Leden :

Ralf Joosse, 06-51535257_zeelandica@gmail.com

Hans Eckhardt, [0118-636222](tel:0118-636222),

jeckh@zeelandnet.nl

Ledenadministratie

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Contributie:

leden minimaal €10,00

donateurs minimaal €12,50

Rabobank rekening NL93 RABO 0180 5399 22

t.n.v. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland
Serooskerke(W)

Redactie:

Henny Waanders, henny.waanders@xs4all.nl

Jan Goedbloed, uulenhof@zeelandnet.nl

Kopij inleveren: 15 februari / 15 juli / 15 november bij
Henny Waanders

Digitaal platform:

Er is een digitaal platform over vlinders en libellen in
Zeeland: VLZEE@yahoo.com.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij Floor
Arts arts@zeelandnet.nl.

Foto voorpagina: Kleine vos Henny Waanders

Foto voorpagina: Tangpantserjuffer Henny Waanders

ISSN: 2210-2256

Inhoud

- 2 Van de (oud-)voorzitter
- 2 Uitnodiging ALV
- 3 Van de redactie
- 3 Mededelingen bestuur
- 4 Jaarverslag 2014
- 6 Uitreiking Gouden vlinder
- 7 De Zeeuwse tuinen in 2014
- 14 Hoe herken je ..Zeeuwse Dikkopjes.
- 16 Bijzondere waarnemingen in 2014
- 18 Goedaert
- 20 Activiteitenprogramma

Van de (oud-)voorzitter.

Henk Wagenaar

In de vorige Prikkebeen heb ik u al gemeld dat ik het voorzitterschap op een laag pitje moest zetten vanwege gezondheidsredenen. Al vanaf najaar 2012 heb ik kanker. Na een operatie in 2013 was ik gelukkig weer een heel eind opgeknapt. Ik vond het dan ook fijn om de taak van voorzitter uit te voeren. Eind 2014 moest ik opnieuw behandeld worden in Rotterdam. Tijdens die ingreep is er een medische complicatie opgetreden, waardoor ik rolstoelafhankelijk geworden ben. In huis kan ik me op krukken voortbewegen, maar voor wat grotere afstanden moet ik gebruik maken van een rolstoel. In veel dingen ben ik afhankelijk geworden van anderen. De periode tot de zomervakantie zal ik me moeten bezighouden met revalidatie. Dit kost enorm veel energie. Helaas heb ik het besluit moeten nemen om het voorzitterschap neer te leggen. Mijn gezondheid gaat nu voorop. Hopelijk is er iemand die deze taak op zich wil gaan nemen om het voortbestaan van onze werkgroep te waarborgen.

Hoewel ik er niet bij betrokken ben geweest, weet ik wel dat ons actieplan "Op de bres voor de Zeeuwse zes" weer volop de aandacht zal krijgen in het komende jaar. Diverse plannen zijn al besproken en uitgewerkt om gericht naar aspecten van het leefgebied en beheer van deze zes vlinders te kijken. Op onze werkgroepbijeenkomsten en in de Prikkebeen zult u daarover uitgebreid geïnformeerd worden.

In het Activiteitenprogramma komen weer genoeg interessante excursies te staan, en ik nodig u uit om daaraan deel te nemen als dat mogelijk is. We hopen natuurlijk weer op goed vlinderweer.

Verder zal de nieuwe lay-out u meteen zijn opgevalen. De mensen die dat geregeld hebben verdienen een groot compliment! Ik hoop dat het weer een interessant nummer is om te lezen en nog eens te herlezen.

Allen een hartelijke groet van mij!

Uitnodiging Algemene Leden Vergadering

Hierbij nodigen wij u uit voor een Algemene Leden-Verg. op woensdag 18 februari 2015 om 19:45 uur. Op deze avond wordt de stand van zaken besproken m.b.t. de totstandkoming van de Nachtvlinderatlas. Daarna zullen enkele soortentrekkers verslag doen van hun bevindingen in het afgelopen jaar. Locatie: Hollandse Hoeve, Mec de Bevelanden, Kattendijksewijk 23 te Goes.

Agenda:

1. Opening
2. Notulen vorige vergadering
4. Mededelingen bestuur
5. Jaarverslag 2014.
6. Financieel jaarverslag 2014 + begroting 2015.
7. Rondvraag en sluiting

Van de redactie

Henny Waanders

Onze vereniging houdt zich bezig met de meest kleurrijke diergroepen op aarde, maar dat vonden we nauwelijks terug in onze zwart/witte Prikkebeen.

Wij zijn daarom verheugd u hierbij het eerste exemplaar van de vernieuwde Prikkebeen te kunnen aanbieden.

Mijn eerste Prikkebeen was van december 2003. Sinds die tijd is er aan het uiterlijk en innerlijk niet veel veranderd.

Een nieuwe drukker, met een daarbij behorend nieuw opmaakprogramma, gaf de noodzaak en de mogelijkheid om ons magazine een geheel nieuw en fris uiterlijk te kunnen geven.

De redactie heeft nog een verandering te melden. Angelique Belfroid heeft na 5 jaar besloten om de redactie te verlaten. Ik wil Angelique bij deze graag bedanken voor haar grote inzet en bijdragen in deze jaren. Dat ze nog niet uit het zicht van de redactie verdwenen is, bewijst haar grote inbreng in deze editie.

Gelukkig hebben wij in Jan Goedbloed een goede vervanger kunnen vinden. Welkom Jan!

Dit nieuwe (Goed)bloed heeft direct al geresulteerd in nieuwe ideeën, zoals het jaaroverzicht bijzondere waarnemingen, dat u in dit nummer kunt vinden.

Dit geldt ook voor de nieuwe reeks over determinatie van moeilijke soorten. De verschillen tussen op elkaar lijkende soorten zijn natuurlijk veel eenvoudiger uit te leggen aan de hand van kleurenfoto's dan zwart/wit foto's.

Wij wensen u dan ook veel lees- en kijkplezier toe met onze vernieuwde Prikkebeen.

Mededelingen bestuur

De nieuwe Zeeuwse Prikkebeen.

De Zeeuwse Prikkebeen is vernieuwd! De belangrijkste wijziging is de overgang van zwart-wit naar kleur. Nu bestaat er al enige tijd een Prikkebeen in kleur, maar die versie was alleen in digitale vorm beschikbaar.

Ondanks de fraaiere kwaliteit van de digitale Prikkebeen, want kleurenfoto's van vlinders en libellen doen het nu eenmaal beter dan zwart-wit foto's, gaf driekwart van de leden er de voorkeur aan om de papieren Prikkebeen te blijven ontvangen. Voortaan kunnen we alle leden een papieren versie van de Zeeuwse Prikkebeen in kleur aanbieden.

Om de overgang naar kleur financieel haalbaar te maken, zonder de contributie van onze werkgroep te verhogen, dienden we het vertrouwde A5-formaat in te wisselen voor het A4-formaat. Naar de mening van het bestuur is het de redactie, bestaande uit Henny Waanders en Jan Goedbloed, gelukt om van de nieuwe Zeeuwse Prikkebeen in het nieuwe formaat een schitterend document te maken waar onze werkgroep trots op mag zijn. We hopen dat ons nieuwe verenigingsblad de leden zal uitnodigen om nog meer bijdragen over hun ervaringen en kennis

Van de penningmeester

Beste werkgroepleden en donateurs,

Graag uw aandacht voor de betaling van contributies en donaties voor 2015.

Donateurs betalen minimaal € 12,50

Voor werkgroepleden is dit minimaal € 10,00

Te voldoen op rekening NL93 RABO 0180 5399 22 t.n.v. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland te Serooskerke

U zou mij veel werk besparen door uw contributie/donatie uit eigen beweging en uiterlijk **1 april 2015** over te maken.

Alvast bedankt, en indien u de contributie al voldaan heeft, dan hoeft u zich uiteraard niets meer aan te trekken van dit bericht.

betreffende vlinders en libellen aan de redactie aan te leveren.

Met de nieuwe Prikkebeen zijn er meer wijzigingen gekomen. Zo zal de verzending niet langer door Mineke de Feiter worden verzorgd, maar zal dit door Editoo (de drukker van de Prikkebeen) zelf gedaan worden. Ook het beheren van de ledenlijst en het uitprinten van adresstickers - een taak jarenlang door Hannie Joziassse verzorgd - zal niet langer noodzakelijk zijn. Mineke en Hannie, bedankt voor jullie zorgen.

Tot slot zal ook de colofon veranderen. Hierin zullen niet langer de contactpersonen van de regio's worden vermeld. Dit waren Anton Baaijens, Henk Wagenaar, Joop de Bakker en Anna Almekinders.

Ook de algemene contactfunctie voor de vereniging die werd vervuld door Henny Waanders komt te vervallen. Allen willen we bedanken voor het feit dat jullie in het verleden voor de contacten met de werkgroep beschikbaar waren.

De Prikkebeen zal ook digitaal beschikbaar blijven. Na afloop van elk verenigingsjaar zullen de nummers uit het voorafgaande jaar worden geplaatst op de website van onze werkgroep.

Op naar een breder bestuur.

De ontwikkelingen binnen het bestuur vereisen aandacht. Henny Waanders heeft al enige tijd geleden aangegeven zijn functie als secretaris te beëindigen. Zijn afscheid is gepland op de algemene ledenvergadering in maart. In december heeft Henny zijn werkzaamheden ook daadwerkelijk beëindigd en is hij uitgeschreven uit het register van de Kamer van Koophandel. Zijn laatste secretariële handeling was de vervaardiging van het jaarverslag.

In de laatste maanden van 2014 moest onze voorzitter Henk Wagenaar om gezondheidsredenen zijn werkzaamheden voor de vereniging op een laag pitje zetten. Op 24 januari van dit jaar kregen we van Henk het bericht dat we hoopten niet te zullen krijgen:

"Ik heb vandaag een heel moeilijk besluit genomen: ik ga stoppen met het voorzitterschap van de VLZ.

Dit gaat me zeer aan het hart, maar mijn gezondheid, revalidatie en herstel zullen de komende periode veel

energie van mij vragen."

Uiteraard kunnen we dit moeilijke besluit van Henk alleen maar respecteren en hopen we dat hij zo goed als mogelijk herstelt. We zullen ook het vertrek van Henk uit het bestuur niet ongemerkt voorbij laten gaan. In overleg met hem zal worden gezocht naar een gepaste vorm

Het spreekt voor zich dat een vereniging zonder voorzitter en secretaris onthand is. Met het vertrek van twee energieke en deskundige bestuursleden moeten we ons binnen het bestuur en binnen de werkgroep serieus en op korte termijn beraden op de toekomst. Met drie overgebleven bestuursleden, die allen al een portefeuille en werkzaamheden hebben die veel tijd en aandacht vergen en waarvan we de continuïteit willen waarborgen is het onvermijdelijk om te komen tot verbreding van het bestuur.

Natuurlijk is er al veel aandacht besteed aan het vinden van een opvolger van Henny - overigens zonder dat dit tot het gewenste resultaat heeft geleid - en nu komt daar ook nog de opvolging van Henk bij. We roepen de werkgroepleden dan ook op om op korte termijn met ons in gesprek te treden, zodat we gezamenlijk kunnen nagaan op welke wijze wij het bestuur zodanig kunnen verbreden dat we alle bestuurstaken weer kunnen vervullen en de bestuurlijke activiteiten over meerderen kunnen verdelen. En zonder al te zeer te dramatiseren kunnen we wel stellen dat de resultaten van deze oproep bepalend zullen zijn voor de toekomst van onze werkgroep.

De nachtvlinderatlas

Begin november hebben we overleg gevoerd met de directeur van Het Zeeuwse Landschap over de voortgang en de definitieve verschijningsvorm van de nachtvlinderatlas. Op voorstel vanuit het Zeeuwse Landschap is besloten de atlas rond 1 december 2015 te laten verschijnen.

De nachtvlinderatlas zal zodanig worden vorm gegeven dat deze aantrekkelijk is voor het brede lezerspubliek van de Fauna Zeelandica. Tevens is het boek te kwalificeren als een atlas, waarin aan alle waarnemingen uit de onderzoeksperiode in het boek zelf aandacht wordt besteed. Het is aan de redactie, met Chiel Jacobusse van het Zeeuwse Landschap als eindredacteur, om er voor te zorgen dat in ieder geval de in het algemeen en specifiek voor Zeeland interessante soorten uitgebreid voor het voetlicht zullen komen. Nieuw is dat in het boek een CD-ROM wordt gevoegd waarin een verdieping plaats vindt van de soorten die noodzakelijkerwijs slechts summier behandeld konden worden in de atlas zelf. De redactie van de atlas zal ook zorg zal dragen voor de samenstelling van de CD-ROM, omdat deze onlosmakelijk is verbonden met het boek. De eerste redactievergadering heeft begin februari plaatsgevonden. Daarin is gekozen voor een thematische opzet van de atlas.

In het verlengde van de digitale verrijking - met de atlas als basis - ligt niet alleen de CD-ROM, maar ook

Jaarverslag 2014

Samengesteld door Henny Waanders

BESTUUR

In 2014 is Henny Waanders afgetreden als secretaris. Deze functie was eind 2014 nog steeds vacant.

De overige leden zijn Henk Wagenaar (voorzitter), Angelique Belfroid (penningmeester), Ralf Joesse en Hans Eckhardt.

Het bestuur is in 2014 vijf keer bijeengewees. Naast de "dagelijkse" onderwerpen waren het nachtvlinderproject, de actie de Zeeuwse zes en het Idylle-project regelmatig een onderwerp van gesprek geweest.

Anton Baaijens kreeg tijdens de Landelijke dag van De Vlinderstichting de Gouden Vlinder 2014 uitgereikt voor zijn jarenlange inzet bij het in kaart brengen van de Zeeuwse vlinders.

Een ander hoogtepunt was de presentatie van het supplement "Libellen in Zeeland, Periode 2006-2013". De vereniging had op 31 december 77 (was 77) leden en 24 (was 24) donateurs. Het aantal leden is in 2014 ondanks diverse mutaties gelijk gebleven.

WEBSITE

Ook in 2014 is de website www.vlinlibzeeland.nl weer door Hannie Joziassse beheerd.

Op de openingspagina werden regelmatig actuele mededelingen geplaatst.

De *e-mailgroep* VLZEE werd regelmatig gebruikt om de allerlaatste nieuwtjes en waarnemingen rond te sturen.

NACHTVLINDER Atlas project - Ralf Joesse

Er is diverse malen met Stichting het Zeeuwse Landschap gesproken over procesafspraken en de vorm van de atlas. Afgesproken is dat HZL de hoofdredactie op zich zal nemen en het voortouw neemt in de totstandkoming van de atlas. Het doel is dat het nachtvlinderdeel van de Fauna Zeelandica in 2015 gereed is.

TUINVLINDERS- EN LIBELLEN PROJECT - Angelique Belfroid

Ook in 2014 hebben weer verschillende werkgroepleden, donateurs en andere liefhebbers een tuinformulier voor vlinders en/of libellen ingevuld. De resultaten van alle waarnemingen kunt u elders in deze uitgave vinden.

DE ZEEUWSE ZES en IDYLLE project - Hans Eckhardt

2014 was het tweede van het vijf jaren durende vlinder-beschermingsproject "Op de bres voor de Zeeuwse zes" van start. Door in het project bijzondere aandacht te schenken aan de Argusvlinder, het Bruin blauwtje, de Grote vos, de Heivlinder, de Kleine parelmoervlinder en de Koninginnenpage, hopen we niet alleen deze soorten, maar tevens de totale vlinderstand in Zeeland te verbeteren. .

Vervolg op pagina 6 onderaan.

De planning van het project is er op gericht om de eerste jaren meer specifieke kennis van de zes soorten te vergaren, om in de laatste periode van het project meer de nadruk op de feitelijke beschermingsactiviteiten te leggen.

Vanuit "Op de bres voor de Zeeuwse zes" is geparticipeerd in het Idylleproject van de landelijke Vlinderstichting dat samen met Natuurmonumenten is ingericht in het natuurgebied de Zwaakse Weel. Op 11 juli vond de officiële opening plaats door Kars Veling, terwijl de openingshandeling werd verricht door medewerkers van Psiënt, dat het feitelijke beheer uitvoert. Wij verzorgen de monitoring in het gebied en konden al kort na de opening de aanwezigheid van de Koninginnenpage noteren.

In het verslagjaar vonden per soort meerdere excursies plaats die tot doel hadden om de aanwezigheid van de projectsoorten in de betreffende gebieden vast te stellen. Daarnaast werd tijdens een aantal studiedagen aandacht besteed aan specifieke aspecten als training in het zoeken naar rupsen, relevante floristische kenmerken en consequenties van beheersmaatregelen. Deze studiedagen werden financieel mogelijk gemaakt door een subsidie in het kader van Groen en Doen. Over deze studiedagen is een blog bijgehouden op de website van Groen en Doen.

In het verslagjaar kreeg de Argusvlinder een bijzondere steun in de rug door de start van het landelijke beschermingsproject van de Vlinderstichting. Onze samenwerking was in het verslagjaar intensief en werd structureel, mede door participatie vanuit ons project in de landelijke werkgroep voor de Argusvlinder die in de loop van het verslagjaar is opgericht door de Vlinderstichting, die in dit jaar ook een beschermingsplan heeft ontwikkeld. De ontdekking van een grote populatie Argusvlinders in Hansweert is niet alleen voor ons project, maar ook op landelijke schaal van betekenis. De gemeente Reimerswaal is in kennis gesteld van het belang van het gebied voor de Argusvlinder.

De door de trekkers van de zes projectsoorten opgestelde jaarverslagen over 2013 zijn gepubliceerd in de Zeeuwse Prikkebeen, het verenigingsblad van de werkgroep, in hoofdzaak in een speciale editie gewijd aan het beschermingsproject. De jaarverslagen over 2014 zullen niet integraal worden gepubliceerd in de Prikkebeen; zodra deze verslagen definitief zijn worden ze geplaatst op de website.

In november is binnen de projectorganisatie een tweede evaluatie uitgevoerd. Daarbij is besloten om in het begin van het derde projectjaar een extra bijeenkomst te beleggen om de plannen voor 2015 nader uit te werken. Een van de actiepunten betreft de beschrijving van voorbeeld(ige) gebieden voor elk van de zes projectsoorten.

Aan het eind van het verslagjaar is in samenwerking met de Stichting Landschapsbeheer Zeeland begonnen met de voorbereiding van potentiële 'klusactiviteiten' voor de Argusvlinder en de Grote vos op de NL Doetdagen die worden gehouden op 20 en 21 maart 2015.

PRIKKEBEEN

Ook in 2014 is de Prikkebeen weer drie keer verschenen, zowel in papieren uitgave als digitaal.

ACTIVITEITEN

Op woensdag 22 januari is er een Macro cursus fotografie in boerderij Schellach te Middelburg gehouden.

Zaterdag 1 maart ontving Anton Baaijens tijdens de Nationale vlinderdag in Wageningen de Gouden vlinder. Hierbij waren verschillende leden van de werkgroep aanwezig.

Woensdag 19 maart stond in het teken van de actie, 'Op de bres voor de Zeeuwse zes'. De soortentrekkers hebben een korte presentatie over hun soort houden. De avond begon met een korte ALV en werd gehouden in de Hollandse Hoeve, Mec de Bevelanden.

Zaterdag 21 maart was er een studiedag voor de Argusvlinder op Fort Ellewoutsdijk met experts van de Vlinderstichting

Zaterdag 19 april was er een excursie naar de grote vos in Dishoek.

Zaterdag 17 en Zondag 18 mei 2014 was er een Landelijk telweekend Argusvlinder.

Woensdag 21 mei waren we te gast bij Natuurmonumenten te Kwadendamme en bezochten we het project Idylle bij de Zwaakse weel waar een vlinder-vriendelijk gebied is gerealiseerd.

Zaterdag 24 mei was er een excursie voor het zoeken naar rupsen van de Grote vos. Deze zijn niet gevonden.

Zaterdag 7 juni was er een excursie naar Fort Ellewoutsdijk georganiseerd. Deze is vanwege de slechte weersverwachting afgelast.

Op 25 juni werd een presentatie over dagvlinders gegeven op de Juliana van Stolbergsschool in Kapelle.

Vrijdag 27 juni werd de Nationale Nachtvlinder Nacht gehouden.

Zaterdag 5 juli was er een studiedag naar Voorns duin, in het kader van de relatie vlinders (Heivlinder/ Kleine parelmoervlinder), flora en beheer. Deze excursie vond mede plaats als onderdeel van de

landelijke Groen en Doen-projecten, waarvoor aan onze werkgroep een subsidie is toegekend.

Zaterdag 19 juli was er een excursie naar de Brand nabij Waalwijk gepland. Deze is vanwege de slechte weersverwachting afgelast.

Zaterdag 9 augustus hielden we een "Zoektocht Argusvlinder" rond de voormalige veerhaven bij Kruiningen.

Zaterdag 23 augustus werd op aanvraag van de Natuurvereniging Tholen een dagvlinderkursus gegeven in Sint-Maartensdijk. Deze cursus was helemaal volgeboekt. Aansluitend volgde een excursie in het omliggende gebied.

Op woensdag 24 september is in de zaal van "Stichting Het Zeeuwse Landschap" een publieksavond gehouden. Kars Veling van de Vlinderstichting heeft daar een voortreffelijke presentatie gehouden.

Op woensdag 12 november is in boerderij Schellach te Middelburg een mystery-avond gehouden.

Gouden vlinder 2014

Anton Baaijens

Op zaterdag 1 maart 2014 mocht ik op de Landelijke Vlinderdag in Wageningen, uit handen van commissievoorzitter Jan-Willem Sneep, de Gouden Vlinder en het daarbij behorende rapport ontvangen. Deze eervolle onderscheiding was voor mij een grote verrassing. Hoewel in de voorafgaande tijd wel sprake was van wat verdachte telefoontjes en mailverkeer, had ik hier totaal niet op gerekend.

Ik was blijkbaar genomineerd door de bestuursleden van onze Vlinder- en Libellenwerkgroep, waarvan onze voorzitter Henk Wagenaar de verdiensten voor de criteria heeft opgesteld. Naar aanleiding daarvan was de commissie Gouden Vlinders van mening dat aan de volgende drie criteria ruimschoots werd voldaan:

1. Er moet een daadwerkelijke bijdrage geleverd worden aan de bescherming van vlinders.
2. De verdiensten van de persoon moeten een uitstraling hebben, zowel in de eigen kring als naar buiten toe.
3. De verworven kennis moet actief worden uitgedragen.

Behalve de bestuursleden, waarvan Henk, Ralf en Hans ook aanwezig waren, wist niemand van de nominatie. Het mooie was dat zelfs de mee naar Wageningen getogen Jan Goedbloed en Mineke de Feijter van niets wisten. Bij het noemen van mijn naam

sprongen zij nog hoger in de lucht van enthousiasme dan ikzelf.

Er was een fraaie digitale presentatie door Henk gemaakt die tijdens de uitreiking werd getoond aan de vele honderden aanwezigen. Na deze dag volgden nog een aantal hectische dagen. De PZC en Omroep Zeeland stonden vrijwel direct op de stoep. Op maandag 3 maart verscheen een prima paginagroot artikel in alle regionale edities van de PZC. Wat volgde, en nog meer impact gaf aan deze onderscheiding, was de enorme stroom aan felicitaties via de mail en kaartjes via de post, met daarbij opvallend vaak de woorden "terecht en/of verdiend".

Bij deze wil ik hiervoor iedereen nogmaals hartelijk bedanken.

Ik ben nog steeds ontzettend blij met deze onderscheiding, een grote waardering voor al het gedane werk in die vele jaren vanaf de oprichting van de werkgroep.

Uitreiking Gouden vlinder

Foto: Henk Wagenaar

En om te besluiten met de aanmoediging van Titia Wolterbeek, de directeur van de Vlinderstichting: "Ga vooral zo door".

Dat ben ik zeker van plan.

Mededelingen van bestuur, vervolg van pagina 4.

ons voornemen om in Zeeland te komen tot een voor een ieder beschikbare digitale actuele databank voor nachtvlinderwaarnemingen. Hierin kunnen dan in de eerste opzet ook de waarnemingen worden verwerkt die zijn verricht na de projectperiode, waarop de vlinderatlas betrekking heeft.

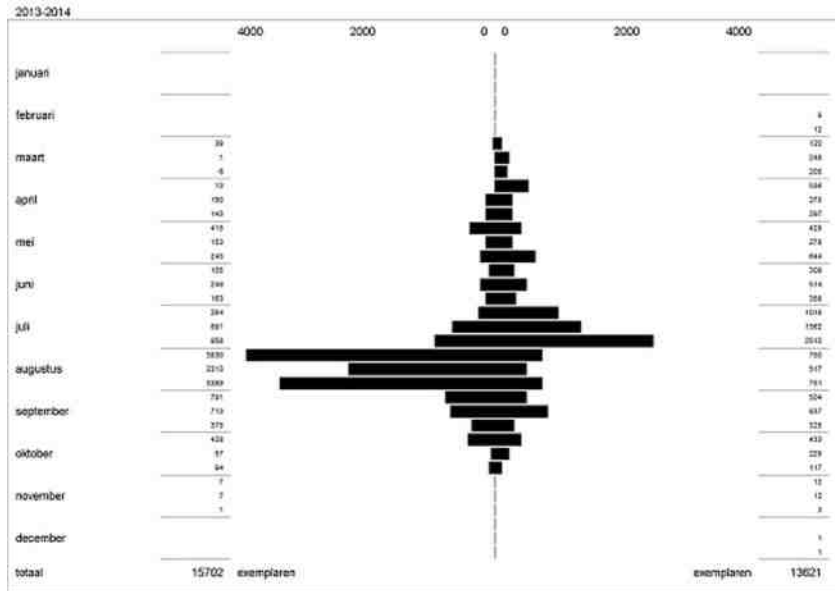

Vlinders en libellen in Zeeuwse tuinen in 2014

Angelique Belfroid

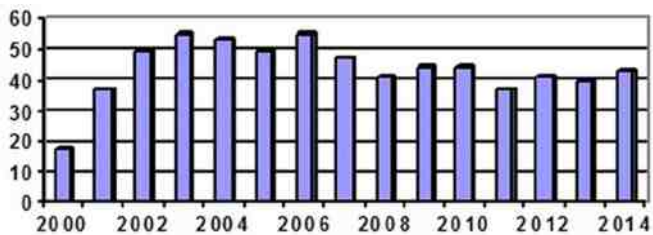
Waar 2013 de boeken in ging als een ouderwets goed vlinderjaar, werden in 2014 iets minder vlinders in tuinen gezien. Toch mogen we met in totaal ruim 13.000 tuinvlinders zeer tevreden zijn.

Het vlinderjaar 2014 ging vroeg van start. Van een winter was, met slechts een enkele keer een enkel graadje vorst, nauwelijks sprake. Dat was wel anders in 2013 dat begon met langdurige vorstperiodes tot ver in april. In 2014 daarentegen begon het voorjaar 3 weken vroeger dan normaal. Ook in de voorzomer en zomer werden prima temperaturen gemeten, alleen augustus was een koude en natte maand. De herfst was

daarna weer zacht: In november werd plaatselijk nog zelfs 20°C gemeten!

In 2013 hebben 40 waarnemers naar dagvlinders gekeken, bijna evenveel als in 2012. In 2014 waren dit er zelfs 43. De waarnemers kwamen uit alle delen van de provincie. 25 van de deelnemers hebben ook libellenwaarnemingen ingevuld op hun formulier. Dat aantal kan dus nog omhoog!

Aantal dagvlinders tellende deelnemers per jaar

Atalanta

Foto: Henny Waanders

Bont zandoogje

Foto: Henny Waanders

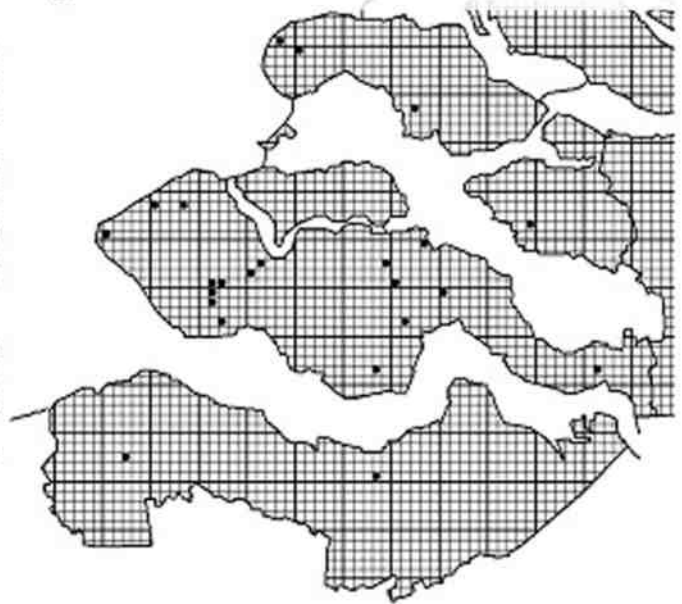
*Meetpunten per km hok in 2013 -
dagvlinders*

*Meetpunten per km hok in 2014 -
dagvlinders*

*Meetpunten per km hok in 2013 -
libellen*

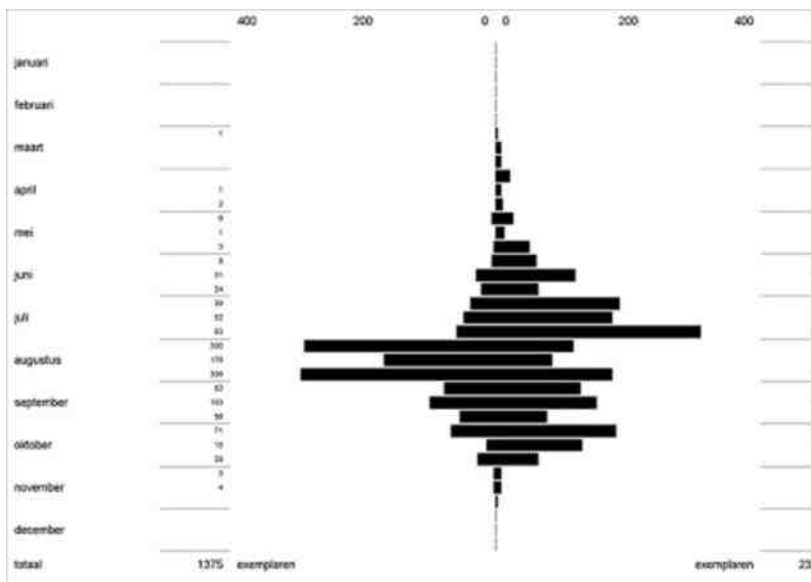
*Meetpunten per km hok in 2014 -
libellen*

Hoe verging het de verschillende dagvlindersoorten in 2014?

Zoals gezegd, de winter van 2013-2014 was zeldzaam zacht. Het is dan spannend om te zien hoe dat invloed heeft gehad op de vlinderstand, bijvoorbeeld op de aantallen van de soorten die als volwassen vlinder overwinteren: Atalanta, Kleine en Grote vos, Gehakkelde aurelia, en Dagpauwoog.

Wat meteen opvalt is dat het zachte winterweer bijzonder goed uitpakte voor de Atalanta's, die met ruim 2300 exemplaren de tuinvlinder van 2014 werd. Al jaren wordt vermoed dat Atalanta's trachten te overwinteren in Zeeland, maar door de koude overleven weinigen of mogelijk zelfs geen een dat. Dat we deze vlinder toch elk jaar weer zien in onze contreien komt door migratie van Atalanta's vanuit het Middellandse zeegebied. De winter van 2013-2014 hebben veel Atalanta's deze keer wel overleefd, zodat er vroeg in het voorjaar al een populatie aanwezig was, met 22 Atalanta's in maart en 46 in april. Dit soort aantallen in het vroege voorjaar zijn nog niet eerder vertoond!

Voor de overwinteraars Dagpauwoog en Kleine vos, heeft de zachte winter geen goed gedaan. Aantallen van deze 2 soorten zijn fors lager dan in voorgaande jaren.

Atalanta aantallen, links 2013, rechts 2014

Andere soorten waarvoor de winter kritisch kan zijn, zijn de soorten die als halfwas rups overwinteren: Kleine vuurvlieder, Bruin blauwtje, Icarusblauwtje, Kleine parelmoer en vrijwel alle zandoogjes. Bij deze soorten is niet duidelijk een patroon te ontdekken dat de zachte winter gunstig of juist ongunstig is geweest.

De Oranje luzernevlinder is ook een soort die uit het Middellandse zeegebied komt. Ook voor deze soort geldt dat zijn aanwezigheid invasiegevoel is. 2013 ging als een goed jaar de boeken in voor deze soort, en ook afgelopen jaar werd de soort weer redelijk veel gemeld, alhoewel niet zo veel als in 2013. Overigens werden ook wederom weer een aantal Gele luzernevlinders gemeld. Dit is een bijzonder zeldzame soort en kan alleen als zodanig worden geaccepteerd als er ook een foto van is gemaakt.

In 2014 zijn ook een aantal bijzondere tuinwaarnemingen gedaan. Jan Goedbloed (Dishoek) mocht tot in zijn tuin meegenieten van de landelijke invasie van een nieuwe soort voor Nederland, de Oostelijke vos. Hij zag deze vlinder op 17 juli in zijn tuin langs flappen. Jan zag ook 3 keer een Grote vos in zijn tuin, alle drie de keren in het voorjaar. In de zomer zag Ria de Rijke (St. Maartensdijk) nog 2 keer een Grote vos in haar tuin. Hans van Kuijk en Anna Almekinders (Retranchement) tenslotte werden op 22 juli vereerd met een bezoek door een Keizersmantel.

Een aantal vlinders hebben het in 2014 opvallen slecht gedaan in tuinen. Koninginnenpages zijn weinig gemeld uit tuinen, en alleen uit Zeeuws-Vlaanderen. Het aantal Heivlinders in tuinen is weer verder gekelder met nog slechts 2 waarnemingen, beide uit de tuin van Marlies Jongejan (Nieuw-Haamstede). Hetzelfde geldt voor de Eikenpage, met nog slechts 3 waarnemingen in de tuin van Jan Goedbloed.

En hoe verging het de verschillende libellensoorten in 2014?

Net als voorgaande jaren was de Azuurwaterjuffer de libel met het grootste aantal in Zeeuwse tuinen. Met 837 exemplaren is de vrije val waarin deze soort de laatste jaren leek te zitten mooi omgebogen. De libel die op de meeste locaties in Zeeland is gezien was het Lantaantje, dat in 19 van de 25 deelnemende tuinen werd waargenomen. Een andere veelvoorkomende soort is de Vuurjuffer die in 13 tuinen werd gezien.

Bruine winterjuffer man (Foto: Henny Waanders)

Waargenomen aantallen in tuinen in periode 2002-2014

dagvlinders	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Aantal waarnemers	49	55	53	49	55	47	41	44	44	37	41	40	43
Dikkopjes													
Zwartsrietdikkopje	275	376	507	395	366	84	61	92	71	103	53	254	142
Groot dikkopje	72	59	87	54	60	21	20	35	34	59	30	73	72
Geelsrietdikkopje*	3	2	6	3	15	1	-	2	1	1	2	1	-
Witjes													
Klein koolwitje	2559	2972	2998	2574	3951	2818	1745	2400	3218	2045	1884	1778	1693
Groot koolwitje	1175	1771	1858	1755	1699	1933	1065	1489	1040	816	997	902	1006
Klein geaderd witje	701	715	645	759	682	604	443	615	399	341	459	533	524
Oranjetipje	51	85	199	131	143	106	70	112	86	98	132	73	90
Citroenvlinder	32	53	85	89	36	42	27	27	42	21	10	74	150
Oranje luzernevlinder	9	6	4	2	4	1	1	74	-	1	2	69	45
Koninginnenpage	5	13	5	12	29	28	15	10	9	6	6	12	4
Blauwtjes, vuurvlinders en kleine pages													
Boomblauwtje	492	704	251	510	669	1030	376	491	633	369	329	476	339
Kleine vuurvlinder	133	114	209	242	274	133	227	179	150	125	122	225	179
Icarusblauwtje	104	214	196	198	355	144	117	383	360	183	115	264	283
Bruin blauwtje	16	35	85	79	197	31	30	90	105	101	41	101	83
Eikenpage				?	9	3	1		15	10	4	9	3
Vossen en parelmoervlinders													
Atalanta	2776	3167	2307	2346	3361	2732	1930	1486	2282	2030	2272	1375	2329
Dagpauwoog	1227	1833	683	759	1516	617	305	893	774	443	490	1356	718
Distelvlinder	747	2027	492	101	1021	318	169	5385	157	91	121	300	196
Kleine vos	575	1191	519	453	477	151	74	179	506	706	2081	4286	1959
Gehakelde aurelia	379	735	573	549	725	357	307	577	647	320	356	444	447
Landkaartje	99	250	95	62	52	29	8	44	34	11	16	24	33
Kleine parelmoervl.	6	36	19	37	27	7	9	25	19	18	10	29	33
Zandoogjes													
Bont zandoogje	976	1221	1470	1265	1416	1256	1066	1297	871	1029	1233	1090	1423
Oranje zandoogje	903	1541	1530	1078	1392	508	518	837	1093	650	662	1367	1216
Bruin zandoogje	385	596	661	621	955	522	335	442	301	276	266	455	517
Argusvlinder	146	105	87	72	48	19	25	27	12	6	1	11	6
Koelvinkje	19	23	36	31	37	17	12	9	58	37	19	35	33
Hooibeestje	16	75	138	97	57	47	35	31	50	39	40	74	96
Heivlinder	12	14	20	10	21	1	5	7	6	6	7	4	2
Zeldzame soorten													
Gele luzernevlinder								2	1			3	
Tijgerblauwtje**					2				1				
Grote vos**	2		1			3				2	2	3	5
Oostelijke vos**													1
Kleine ljsvogelvl.*											1		
Rouwmantel**					11								
Keizersmantel**	1				2						1		1
Grote parelmoervl.*	1												
Totaal	13897	19903	16128	13829	19610	13558	9042	17240	12975	9943	11764	15700	13621

*zeldzaam voor Nederland volgens waarneming.nl, ** zeer zeldzaam voor Nederland

Tabel 1

Wij zijn benieuwd

Wij zijn erg benieuwd wat u van van onze vernieuwde PRIKKEBEEN vindt. Laat het ons weten en stuur een mailtje naar henny.waanders@xs4all.nl en uulenhof@zeeladnet.nl

Wij zijn op zoek

Een Prikkebeen in kleur heeft mooie foto's nodig. Stuur je mooiste en bijzonderste vlinder- en libelfoto's naar de redactie.

Gaffelwaterjuffer man

Foto: Henny Waanders

Ronduit schaars zijn wederom de Watersnuffels. Dit is niet verbazingwekkend, omdat de meeste tuinvijvers te klein zijn voor Watersnuffels die van grote oppervlakten houden om langs te kunnen patrouilleren. Ook Kleine roodoogjuffer is relatief weinig voorkomend. Deze soort werd alleen vanuit Walcheren (Jan Goedbloed te Dishoek en Ralf Joosse te Ritthem) gemeld. Dat ze ook in de vijver van Ralf zitten is niet helemaal verrassend aangezien hij deze vijver in 2014 heeft aangelegd met heel veel waterplanten afkomstig van de vijver van Jan Goedbloed. Ongetwijfeld zaten daar larven van de Kleine roodoogjuffer tussen. Een andere soort die uit weinig tuinen wordt gemeld is de Houtpantserjuffer, die dit jaar uit maar 2 tuinen wordt gemeld. Deze soort is minder water-gebonden dan veel andere juffers en wordt wellicht vaker over het hoofd gezien.

De aantallen Koraaljuffer lijken met 389 tegen 170 vorig jaar in de lift te zitten, maar de basis voor deze soort is extreem smal. Alleen Jan Goedbloed in Dishoek maakt melding van deze soort in zijn tuin, net als in alle voorgaande jaren. Gelukkig wordt de soort ook regelmatig gemeld uit Burgh-Haamstede, dit betreft zeer waarschijnlijk eveneens een tuinvijver van iemand in die omgeving, en ook 1x uit de Wilde Landen (Heikant) (bron: waarneming.nl). Een andere bijzondere juffer die in 2014 wederom is waargenomen is de Gaffelwaterjuffer, ook al in de tuin van Jan Goedbloed. Zoals ik vorig jaar al schreef is een waarneming van een Gaffelwaterjuffer zeer bijzonder, niet alleen voor Zeeland maar voor heel Nederland. Kwam de soort 10 jaar geleden nog alleen in Vlaanderen voor, nu is deze bezig met een gestage opmars. In Zeeuws-Vlaanderen wordt de Gaffelwaterjuffer al vaker gezien, en ook zijn er in 2014 al enkele waarnemingen van Walcheren en Zuid-Beveland. Buiten Zeeland wordt de soort alleen sporadisch vanuit Limburg gemeld.

Bij de libellen was de Bruinrode heidelibel wederom de meest algemene tuinsoort, net als in voorgaande jaren, gevolgd door de Grote Keizerlibel. Andere soorten die veel gemeld werden zijn de relatief gemakkelijk te herkennen Blauwe glazenmaker en Paardenbijter. Ook Viervlek en Platbuik worden uit veel tuinen gemeld.

In 2014 dook er een Smaragdlibel op in de tuin van Jan Goedbloed in Dishoek. Deze nieuwe tuinsoort is niet erg algemeen in Zeeland, maar wel meer in het oosten van het land met name de omgeving van de Weerribben. In Zeeland wordt de soort vooral vanuit Oranjezon (Walcheren) en een enkele melding van de Kriekeputten bij Clinge en het sportpark van Axel gemeld.

Verder zag Jan opnieuw een Zuidelijke heidelibel in zijn tuin, net als in 2013. Het is een soort die inmiddels vanuit heel Nederland wordt gemeld, met op waarneming.nl 34 waarnemingen voor Zeeland. Deze waarnemingen zijn bijna allen afkomstig uit de Wilde Landen (Heikant).

Nog spectaculairder was de waarneming van de Gevlekte witsnuitlibel die Jan deed dit jaar. Misschien is deze soort niet zo zeldzaam voor Nederland, maar deze is wel zeldzaam voor Zeeland (Dishoek-Groot Vroon; Heikant-De Wilde Landen). Nadat twee jaar geleden in zijn vijver 7 ex aanwezig waren en een vrouwtje eieren afzette, waren de verwachtingen hooggespannen. Het doorlopen van alle larvale stadia bij deze echte libellen duurt meestal 2 tot 4 jaar. En inderdaad, dit jaar was hier 1 exemplaar ter plaatse. Het is weliswaar geen spijkerhard bewijs voor voortplanting, maar wel een sterk argument. Wellicht dat er meer Gevlekte witsnuitlibellen de komende 2 jaar opduiken in Dishoek. De soort is in 2014 nergens elders in de provincie gezien.

	exemplaren	Tuin-opp.	telweken 2014	n soorten 2014	2013 aantal ex.	2014 aantal ex.
Schouwen-Duiveland						
Henny Ravesteijn	Burgh-Haamstede	900	39	23	981	576
Hans de Bruin	Ouwerkerk	615	27	17	833	687
Jan Bootsma	Scharendijke	600	26	10	181	87
Marlies Jongejan	Nieuw-Haamstede	500	38	25	1023	1144
Cobie Dekker	Nieuw-Haamstede	350	33	18	269	227
Gijs van den Ende	Zierikzee	100	20	11	-	65
Tholen						
Ria de Rijke	St Maartensdijk	75	33	16	415	274
Marthe Bouvy	St Maartensdijk	70	4	9	-	29
De Bevelanden						
Ton Keukelaar	Goes, plantsoen	2 ha	23	20	719	614
Gijs van Zonneveld	Oudelande	1100	33	18	244	276
Cornellie Jol	Wissenkerke	1000	34	15	828	502
Elly Geelhoed	Kortgene	825	33	16	423	216
Jeanette Lukasse	Wilhelminadorp	600	34	14	793	602
Diny Moreauw	Wissenkerke	450	31	15	238	233
Henny Lobbezoo	Rilland	340	22	9	150	101
Mineke de Feiter	's Gravenpolder	200	20	9	80	47
Jenny de Gruiter	Kapelle	100	38	10	134	104
Henny Waanders	Goes	65	10	10	75	49
Marga de Pundert	Goes	25	25	11	125	75
Marja en Henk Wagenaar	Kapelle	15	27	13	367	151
Walcheren						
Nel en Rinus Giljam	Ritthem	9200	21	19	1315	938
Jo en Heleen Clarijs	Oostkapelle	4400	35	18	1090	970
Ralf Josse	Ritthem	1850	38	18	366	528
Angelique Belfroid	Gapinge	1000	32*	17*	405	-
Jan Goedbloed	Dishoek	950	32	22	488	483
Anton Baaijens	Oost-Souburg	560	35	15	388	350
Christien van den Bosch	Middelburg	500	26	12	120	90
Jannie van Bloois	Domburg	350	32	10	79	101
Mieke Grazell	Oostkapelle	ca 250	11	12	-	75
Gerard en Evelien Troost	Middelburg	250	36	17	94	249
Han Reijnhoudt	Westkapelle	120	27	13	105	96
Marielle Berkenbosch	Westkapelle	50	19	11	56	83
Hannie Joziassse	Middelburg	20	21	14	139	99
Jan van Belzen	Arnhemuiden	25	30	14	360	354
Janneke van Belzen	Arnhemuiden		19	7	185	201
Zeeuws-Vlaanderen west						
VanKuijk /Almekinders	Retranchement	6000	44	23	729**	1033**
Henk Bondewel	Oostburg	20	35	15	223	298
Pieter Simpelaar	Oostburg	17	29	11	-	155
Han Risseeuw	Oostburg		24	10	153	145
Hanneke Bril	Oostburg		11	7	141	64
Conny Jansen	Waterlandkerkje		25	11	179	190
Zeeuws-Vlaanderen oost						
Ruth Neuhausler	Hulst	1600	27	13	650	559
Lina Gernaert	Hulst	1100	21*	15*	368	-***
Rinus de Fouw	Terneuzen	350	28	10	199	86
Joop Bakker	Lamswaarde	335	34	20	-	428

De Zeeuwse dagvlinder-tuintellers

De meeste dagvlindersoorten werden gezien door Marlies Jongejan uit Nieuw-Haamstede, die met 1144 ook het grootste aantal vlinders in haar tuin mocht noteren, het lijkt me een dagtaak! Andere waarnemers die veel soorten zagen zijn Henny Ravesteijn uit Burgh-Haamstede, Jan Goedbloed uit Dishoek en Hans van Kuijk en Anna Almekinders uit Retranchement. Deze soortenrijkdom kan worden verklaard doordat deze tuinen dichtbij of tegen de duinen aanliggen.

Soorten libellen, aantallen en aantal tuinen waarin de soort werd waargenomen over de periode 2010-2014

	aantal exemplaren					aantal tuinen				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Juffers										
Azuurwaterjuffer	689	830	873	489	837	9	10	10	11	14
Watersnuffel	4	4	12	8	4	3	4	5	4	3
Lantaarntje	348	209	232	277	370	13	15	18	16	19
Kleine roodoogjuffer	69	44	27	26	77	1	1	1	2	2
Vuurjuffer	429	506	372	259	405	13	17	15	16	13
Koraaljuffer	150	242	340	170	289	1	1	1	1	1
Houtpantserjuffer	152	21	63	67	35	6	3	5	5	2
Echte libellen										
Paardenbijter	113	102	146	144	141	12	11	16	12	14
Blauwe glazenmaker	94	89	76	118	75	9	7	8	5	6
Grote keizerlibel	61	74	100	118	156	7	8	9	9	9
Viervlek	14	47	66	22	43	4	6	9	5	8
Platbuik	30	32	46	20	17	8	8	7	7	8
Gewone oeverlibel	9	3	11	34	15	2	2	2	5	2
Bruinrode heidelibel	362	210	377	426	437	11	11	11	11	14
Bloedrode heidelibel	40	17	37	19	16	1	5	6	3	3
Steenrode heidelibel	28	5	22	17	21	4	3	5	3	3
Voor Zeeuwse tuinen schaarse soorten										
Gewone pantserjuffer	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Bruine winterjuffer	-	-	2	1	-	-	-	2	1	-
Gaffelwaterjuffer**	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1
Zuidelijke glazenmaker**	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Smaragdlibel	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Glassnijder	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Zwarte heidelibel	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Zwervende heidelibel*	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-
Zuidelijke heidelibel**	-	-	-	2	1	-	-	-	1	1
Gevlekte witsnuitlibel*	-	-	16	-	1	-	-	2	-	1
totaal	2594	2436	2818	2220	2942	18	22	26	23	25

*zeldzaam voor Nederland volgens waarneming.nl, ** zeer zeldzaam voor Nederland

Tabel 2

Tenslotte

Helaas is 1 formulier in de post zoekgeraakt. Daarom advies aan alle waarnemers die hun formulier per post sturen: Maak eerst een kopie voor eigen gebruik. Ook dringend verzoek om formulieren op A5 formaat in te sturen, en niet kleiner. En voor komend seizoen hebben we het goede voornemen alle ingevulde formulieren te verzamelen voor 1 december!

Dankwoord

Het invoerwerk werd dit jaar voornamelijk uitgevoerd door Hannie Joziase. Anton Baaijens en Jan Goedbloed waren zo vriendelijk het verhaal te screenen op bloopers. Dit verhaal was echter niet mogelijk zonder alle waarnemers van de Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland. Verder mocht voor dit verhaal gebruik worden gemaakt van tuintellingen uit west Zeeuws-Vlaanderen gedaan door leden van werkgroep 't Duumpje. Ook hebben een aantal mensen die niet verbonden zijn met onze werkgroep weer waarnemingen aangeleverd. Iedereen wederom zeer bedankt voor hun formulier en veel succes met het tuinformulier van 2015.

Hoe herken je.....Zeeuwse dikkopjes

Henny Waanders

Dikkopjes zijn eenvoudig van andere dagvlinders te onderscheiden, de kop, het borststuk, de V-vormige vleugelstand en de relatief grote ogen zorgen er voor dat je direct kunt zien in welke familie ze thuis horen. In Europa zijn ca 45 soorten dikkopjes te vinden, wat de determinatie vaak erg moeilijk maakt.

In Zeeland is dit probleem veel kleiner omdat wij maar uit 3 soorten moeten kiezen. Dit zijn het Groot dikkopje, het Zwartsprietdikkopje en het Geelsprietdikkopje. Dat het verschil tussen de Geelspriet en de Zwartspriet niet eenvoudig is bleek tijdens de excursie van 5 juni naar Oostvoorne, toen er een flinke discussie ontstond tussen onze verscheidene specialisten bij het vinden van een dikkopje.

Uit de verwerking van de tuinformulieren komen resultaten voort die niet geheel overeenkomen met de landelijke trend.

Het verschil tussen de sprieten, links de Zwartspriet-, rechts de Geelspriet- (Foto's beide van Peter Meininger) en midden het Groot dikkopje (Foto: Henny Waanders).

Tijd om weer eens goed de boeken in te duiken.

We beginnen bij de eenvoudigste, het Groot dikkopje.

Deze doet zijn naam al direct eer aan omdat deze soort ca 20% groter is dan de Geelspriet en de Zwartspriet. Een ander en beter onderscheid zijn de vele lichte vlekjes aan de boven-, maar vooral de onderzijde van de vleugels. De veel dikkere geurstrepen bij de mannetjes en de grote vlekken bij de vrouwtjes op de bovenkant van de vleugels staan in groot contrast tot de egaal gekleurde vleugels van de Geelspriet en de Zwartspriet. Een nog veel beter kenmerk is de haak aan het topje van de antennes die alleen het Groot dikkopje kenmerkt. Het verschil tussen Geelspriet en de Zwartspriet is minder duidelijk.

Maar, ze hebben deze namen niet voor niets. De onderkant van het uiteinde van hun antennes is bij de Geelspriet geelbruin en bij de Zwartspriet zwart. Dit is meestal wel, maar niet altijd duidelijk. Zwartsprietjes kunnen bruinige sprietknopjes hebben.

Zwartsprietdikkopje

Foto: Henny Waanders

Geelsprietdikkopje

Foto: Henny Waanders

Geelsprietdikkopje

Foto: Hans Eckhardt

Groot dikkopje

Foto: Henny Waanders

Er zijn echter nog meer kenmerken. Bij de mannetjes is er een verschil tussen de geurstrepen op de bovenkant van de voorvleugel. Bij de Geelspriet is deze lang en licht gebogen en loopt niet evenwijdig aan de aders. Bij de Zwartspriet is deze recht en loopt bijna evenwijdig aan de aders en wordt alleen onderbroken door ader 2 (de 2e ader van onder).

Bij de vrouwtjes is er een klein verschil in de zwarte rand op de bovenzvleugels, die is bij de Geelspriet scherper afgetekend dan bij de Zwartspriet en loopt bij de Zwartspriet iets meer door langs de aders.

Aan de onderkant van de vleugels zijn de verschillen iets duidelijker te zien. Bij de Zwartspriet zijn de kleuren egaler en bij de Geelspriet meer tweekleurig grijs/oranje.

De onderkant van de achtervleugels van de Zwartspriet zijn bijna egaal grijs/bruin en bij de Geelspriet zie je een duidelijke scheiding van deze twee kleuren.

Indien je nauwkeurig waarneemt zijn deze soorten best wel uit elkaar te houden. En omdat de Geelspriet veel zeldzamer is, is een foto als bewijs erg nuttig. Zorg er dan wel voor dat bovengenoemde kenmerken op de foto goed te zien zijn.

Succes in het veld.

Groot dikkopje

Geelsprietdikkopje

Zwartsprietdikkopje

Geurvlekken van Dikkopjes

Foto: Henny Waanders

Bijzondere waarnemingen in 2014

Jan Goedbloed

Dagvlinders

De invasie van de voor Nederland nieuwe soort **Oostelijke vos** zette door tot in Zeeland met vier waarnemingen: 14 juli in Zanddijk Veere, 18 juli in Dishoek (beide met foto), 19 juli in Kerkwerpe en 23 juli in Westkapelle (beide zonder foto).

Er werden **Keizersmantels** gemeld uit de Braakman (17 juli), Sluis (23 juli) en Westenschouwen (25 juli).

Het **Geelsprietdikkopje** werd 2 maal gemeld zonder bevestiging d.m.v. foto: 24 juli in de Braakman en 9 augustus bij Heikant.

Op 27 augustus werd een **Geraniumblauwtje** gefotografeerd in Middelburg, en op 1 september ook een exemplaar in Terneuzen.

Libellen

Gaffelwaterjuffers werden gezien zowel in het bolwerk voor deze soort Zeeuws-Vlaanderen (in 12 5x5 kmhokken) als boven de Westerschelde, namelijk 3 hokken in het zuidwesten van Walcheren en 2 hokken in de duinen van Schouwen. **Kanaaljuffers** werden alleen onder de Westerschelde waargenomen in juni, juli en augustus: 3 maal bij Heikant en 8 maal bij Axel.

Bandheidelibel man

Foto: Jan Goedbloed

Zuidelijke glazenmakers werden zowel op 24 juli als op 4 augustus gefotografeerd bij Hoofdplaat. Ook werd er één gezien op 29 juli bij Westenschouwen. Er werden 3 **Bruine glazenmakers** gemeld: bij Westkapelle op 24 juli, in Vlissingen op 5 augustus en in Westenschouwen op 19 september.

De **Zuidelijke keizerlibel** zette op 12 juni eieren af bij de Braakman, en werd verder gemeld uit Vlissingen, Westkapelle en Burgh.

Geraniumblauwtje

Foto: Henny Waanders

De **Plasrombout** was weer aanwezig bij Heikant (3 x) en Clinge (4 ex op 6 mei, 11 ex op 11 mei) en werd ook geclaimd bij Nieuwdorp op 25 mei.

Er werd één **Gevlekte witsnuitlibel** gezien op 20 mei in Dishoek, zie elders in dit nummer.

Zuidelijke heidelibellen werden volop gezien bij Heikant, verder werden er gemeld bij de Braakman, in Vlissingen en bij Dishoek.

Een soort die echt niet verwacht werd in Zeeland is de **Bandheidelibel**. Toch dook deze in aantal op (tot maximaal 11 ex) in de Eerste Bathpolder bij Rilland, wat veel bezoekers en fraaie plaatjes opleverde.

Nachtvlinders

Naast vele soorten min of meer zeldzame micro's werden ook de volgende macro's waargenomen:

Ongetwijfeld was de bijzonderste een **Vaal kokerbeertje** op 7 juni bij Westdorpe, een nieuwe soort voor Nederland!

Drie soorten waren nieuw voor Zeeland. De **Ci-presspanner** is pas in 2011 voor het eerst in Nederland waargenomen. Opmerkelijk genoeg zijn er in 2014 bij Ouwkerk 2 exemplaren gevangen, en wel op 24 mei en 28 oktober. Op 19 juli werd een **Gevlekte pijluil** gevangen, eveneens bij Ouwkerk. De soort is in het oosten van Nederland niet zeldzaam. Op 6 juli werd bij Oostburg een **Moeras-w-uil** gevangen. Dit is een laagveensoort.

De **Vijfvlecksintjansvlinder** werd uiteraard alleen gezien in Zeeuws-Vlaanderen en wel bij de Braakman, Hulst, Terneuzen, Koewacht en Oostburg.

Een **Eiken-orvlinder** werd gefotografeerd bij Kruiningen, 2 **Getekende rozenspanners** bij Oostkapelle, een **Donkere ogentroostspanner** bij Lamswaarde, een **Ligusterblokspanner** bij Dishoek en 2 **Roomvlekken**, bij Vrouwenpolder en Nieuw-Haamstede. Van de laatste soort werd ook een losse voorvleugel gefotografeerd in Oranjezon.

Zwart weeskind

Foto: Henny Waanders

Ligusterblokspanner

Foto: Jan Goedbloed

Verder werden nog gemeld een **Cipresdwergspanner** bij Oostkapelle en een **Bruine groenuil** bij Oostburg (nieuw voor Zeeuws-Vlaanderen).

De inmiddels bekende **Meidoornspanners** waren weer aanwezig bij Dishoek, met een maximum van 56 ex op 13 januari.

De **Gepluimde snuituil** is duidelijk bezig met een opmars en wordt nu overal op Walcheren gevangen, maar ook op Zuid-Beveland (o.a. bij Oudelande, Kwadendamme, 's Gravenpolder, Yerseke, Kruiningen). Ook werd deze soort weer aangetroffen op Schouwen, namelijk bij Ouwerkerk.

Het **Zwart weeskind** werd in Zeeland tot 2014 in 12 kmhokken aangetroffen, voornamelijk langs de kust, in 2014 werd deze fraaie vlinder in 14 kmhokken gezien, ook op Noord- en Zuid-Beveland en in het oostelijk deel van Schouwen-Duiveland.

Ook werden weer bijzondere trekvlinders waargenomen. Eind juni werd een **Walstropijlstaart** gefotografeerd in Zeedorp, bij Ossensisse. Er werden 3 **Katoendaguilen** gemeld uit Sluis, Oud-Sabbinge en Kruiningen. Van de **Viervlakvlinder** werden 12 vangsten gedaan, verdeeld over de hele provincie.

Walstropijlstaart

Foto: Joop de Bakker

Meidoornspanner

Foto: Jan Goedbloed

Cipresdwergspanner

Foto: Hans de Bruijn

Keizermantel man, in 2014 gezien in Zeeland

Foto: Henny Waanders

Lezing over Johannes Goedaert (1617-1668), grondlegger van de entomologie

Jan Goedbloed

Op woensdag 19 november 2014 hield Kees Beart in de Zeeuwse Bibliotheek in Middelburg voor de Heemkundige Kring Walcheren een presentatie over de veelzijdige persoon van Johannes Goedaert, met niet alleen aandacht voor het leven en werk van Goedaert, zijn schilderijen, tekeningen, etsen en boeken, maar ook voor Middelburg in de eerste helft van de zeventiende eeuw en voor collega Fynschilders, die lid waren van het Middelburgse Sint-Lucasgilde.

Jan Goedaert leefde van 1617 tot 1668. Hij was blijkbaar al van jongs af aan bezig met het bestuderen van insecten. Tot 1660 was weinig over insecten bekend. Wetenschappers hielden zich er niet mee bezig. Theologie was veruit de belangrijkste studie. Als er enige aandacht aan insecten besteed werd, was dat aan soorten die in de bijbel genoemd worden, zoals mier, sprinkhaan en bij. Eigen waarnemingen speelden geen rol in de wetenschap. Geleerden baseerden zich tot halverwege de zeventiende eeuw vrijwel uitsluitend op de bijbel en op geschriften uit de oudheid, zoals van Aristoteles, Plato en Plinius. Goedaert kweekte in en rond zijn woning aan het Molenwater veel soorten rupsen en maden en beschreef, gebaseerd op zijn eigen waarnemingen, als eerste in de geschiedenis de metamorfose of ge-

daanteverwisseling van insecten.

Als Fynschilder en lid van het Middelburgse Sint-Lucasgilde was Goedaert in staat illustraties te maken bij zijn beschrijvingen. Op aandringen van vrienden schreef Jan Goedaert het boek "Metamorphosis Naturalis" dat in 1660 door zijn vriend en stadgenoot Jaques Fierens werd uitgegeven. Het bevat etsen, die Goedaert op verzoek persoonlijk inkleurde.

Later schreef hij een tweede deel, en na zijn dood werd een derde deel uitgegeven. Fierens gaf het driedelige werk uit in het Nederlands, Latijn en Frans. In Engeland verschenen later in de zeventiende eeuw nog een tweede Latijnse en een Engelse vertaling. De boeken waren bijzonder populair, niet alleen in Nederland, maar in heel West-Europa. Niet voor niets schreef Johannes Swammerdam in 1669 in zijn "Historia Generalis Insectorum, ofte Algemeene Verhandeling van de Bloedeloose Dierkens" over Goedaert: "... dat deese persoon alleen, in een korte reekx van jaaren, meer besonderheeden vande Rupsen gesien ende ondervonden heeft, als alle de geletterde in een groot aantal van eeuwen te saamen."

Goedaert moet beschouwd worden als de grondlegger van de studie van insecten, de entomologie. Door zijn werk groeide de belangstelling voor insecten. O. a. Maria Sibylla Merian liet zich door Goedaert inspireren. Linnaeus verwijst in zijn stelsel van het dierenrijk naar 70 tekeningen van Goedaert en nam enkele van de door Goedaert gegeven namen in het Latijn over. Goedaert is ondanks zijn ontdekkingen en de hoge kwaliteit van zijn werk relatief onbekend gebleven.

Kees Beart vond bijna 20 jaar geleden in Kopenhagen een boekje van Johannes Goedaert en raakte gefascineerd door zijn originele en nauwkeurige beschrijvingen. Sinds de vondst van het boekje is Beart zich intensief gaan verdiepen in leven, werk, omgeving en tijdgenoten van Goedaert. Met zijn speurwerk in de archieven vond hij ook veel niet gepubliceerde gegevens.

In het blad Vlinders van mei en augustus 2014 stonden 2 artikelen over Goedaert van de hand van Kees Beart, waarin ook de lezing in Middelburg werd aangekondigd.

Ik vond het een interessante lezing. En niet alleen omdat zijn naam gedeeltelijk overeenkomt met de mijne.

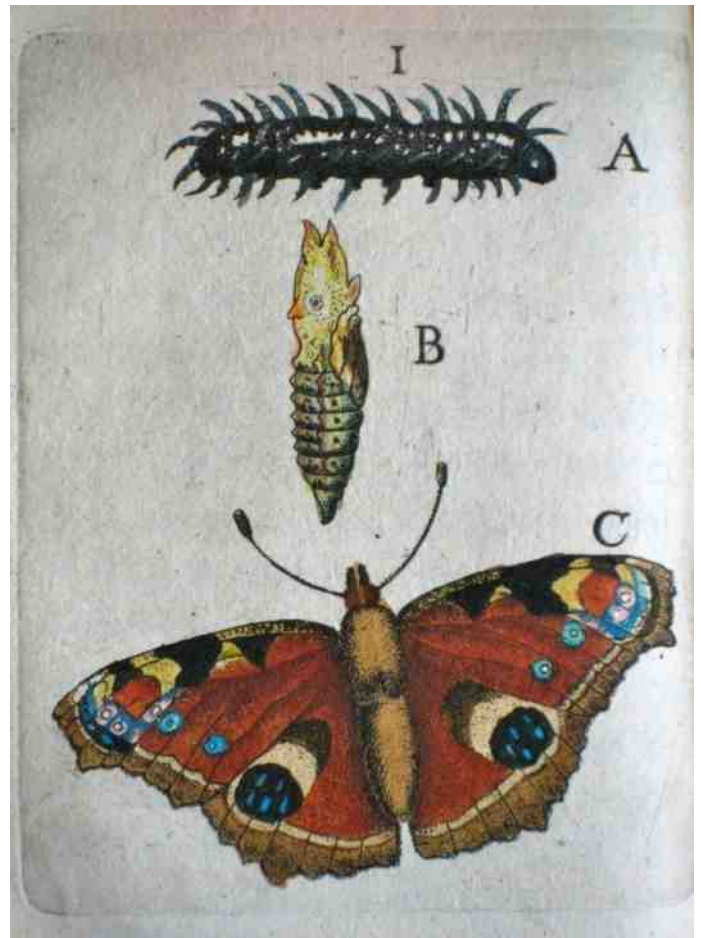
Jan Goedaert was volgens Kees Beart de eerste entomoloog, maar volgens mij misschien wel de eerste die uitging van de waarneming, en die dat ook in afbeelding en beschrijving kon vast leggen. Je zou dat exacte wetenschap kunnen noemen, geen interpretatie, maar exact vastleggen wat je ziet. Zo verwonderde hij er zich over dat uit de ene rups een vlinder kwam, maar uit de andere een aantal 'vliegjes', waarvan wij nu weten dat het sluipwespen zijn. In zijn tijd geloofde men nog in de spontane generatie, namelijk dat insecten en ander kruipend gedierte voortkwamen uit rotting en bederf van allerlei materialen. Omdat hij door observatie wist van eitjes, rupsen, poppen en vlinders, had hij zo zijn twijfels over deze denkwijze, maar hij lijkt ondanks experimenten niet tot het juiste inzicht te zijn gekomen.

Het boek "Metamorphosis Naturalis"

Goedaert beschreef ongeveer 150 soorten 'dierkens' waaronder de volgende soorten dagvlinders: Grote vos, Dagpauwoog (Paeuw-ooge), Kleine vos (Gulsi-gaert), Atalanta (Klok-luyer), Klein koolwitje, Groot koolwitje, verder een aantal nachtvlinders: Bonte bessenvlinder, Grote beer, Jacobsvlinder (Zandrups), maar ook: Veenmol, Meikever, dansmug, hommels, pissebedden.

Dat een dergelijke lezing tot leuke gedachten kan leiden, merkte ik toen Kees Beart vertelde dat er een

Uit "Metamorphosis Naturalis"

beschrijving bestaat van een bezoek aan Goedaert thuis. Leuk om te vernemen dat hij een uitgesproken knappe dochter had, maar ik vond het interessanter te horen dat hij aan het Molenwater woonde, waar veel olmen, offewel iepen, stonden.

Als soorttrekker van de Grote vos (waarvan Goedaert de eerste beschrijving en afbeelding maakte) durf ik dan ook wel te beweren dat hij de rupsen van deze soort gewoon bij zijn huis heeft verzameld, en dat de Grote vos in de 17e eeuw in Middelburg voorkwam.

De tekst van dit artikel is deels gebaseerd op de tekst bij de aankondiging van deze lezing op de website van de Heemkundige Kring Walcheren: www.hkwalcheren.nl

Literatuur:

- Kees Beart. Johannes Goedaert - de ontdekker van de metamorfose, Vlinders mei 2014 www.vlindernet.nl/doc/dvs/pdf/201405_johannes_goedaert_-_de_ontdekker_van_de_metamorfose.pdf
- Kees Beart. Johannes Goedaert (1617-1668) - Brandnetelvlinders, Vlinders augustus 2014 http://www.vlindernet.nl/doc/dvs/pdf/201408_johannes_goedaert_1617-1668_-_brandnetelvlinders.pdf

Indien onbestelbaar:

Donkerstraat 42
4463 VW Goes

Activiteitenprogramma

Werkgroepbijeenkomsten:

20-05: Zwaakse Weel. Bezoek aan Idylle-project waarbij we de ontwikkelingen van de vlindertuin kunnen bewonderen. Verzamelen om 19.00 uur in het kantoor van Natuurmonumenten, Zwaaksedijk 5, Kwadendamme.

02-09: Programma in augustusnummer

18-11: Programma in augustusnummer

Activiteiten in het kader van de Zeeuwse 6:

Voor de activiteiten volgen per e-mail meer gedetailleerde uitnodigingen.

Alle bijeenkomsten starten om 13.30 uur. Graag telefonisch aanmelden bij de begeleider van de betreffende activiteit.

11-04: Op zoek naar de Grote vos in Dishoek o.l.v. Jan Goedbloed (06-41307169).

Verzamelen op de grote parkeerplaats, eerste weg rechts van de Verlengde Dishoekseweg

25-04: Naar het leefgebied van de Kleine parelmoervlinder in het Zeepe o.l.v. Anton Baaijens (06-17565722)

Verzamelen bij Slot Haamstede

23-05: Stinkgat Tholen o.l.v. André Hannewijk 06-52525652 en Angelique Belfroid (contactpersoon is André). Verzamelen om 12.45 uur bij de carpoolplaats Vierwegen afslag 's Gravenpolder/ Kapelle RW 58 en overigens op de startplaats van de excursie om 13.30 uur bij het Stinkgat (afslag N656, Hollaereweg in het meest noordelijke deel van het eiland Tholen).

Uitwijkdatum bij slecht weer is 30-05: Argusvlinder en Bruin blauwtje bij Fort Ellewoutsdijk

o.l.v. André Hannewijk 06-52525652 (dus alleen als 23-5 niet door gaat vanwege slecht weer)

Verzamelen bij Fort Ellewoutsdijk Fortweg 2

Ellewoutsdijk. We zoeken op het Fort complex en de zeedijk naar deze twee soorten.

06-06: Op zoek naar rupsen van de Grote vos in Dishoek o.l.v. Jan Goedbloed (06-41307169)
Verzamelen op de grote parkeerplaats, eerste weg rechts van de Verlengde Dishoekseweg

25-07: Heivlinders zoeken op de Veersedam o.l.v. Anton Baaijens (06-17565722)

Verzamelen bij P-plaats strandje Veerse Meer (zijde Vrouwenpolder)

08-08: Naar het bolwerk van de Argusvlinder op het sluiscomplex Hansweert o.l.v. Angelique Belfroid (06-27862474)

29-08: Op zoek naar Bruin blauwtjes op binnendijken of natuurontwikkelingsgebieden o.l.v. André Hannewijk (06-52525652). Verzamelen bij kantoor Natuurmonumenten Zwaaksedijk 5 Kwadendamme, van waaruit we vertrekken naar de dijken en een ingericht natuurgebied.

